

Bağımsız Denetim, Güvenilir Bilgi Ortamı ve Operasyonel Verimlilik: Türkiye’de Faaliyet Gösteren İmalat İşletmelerinde Bir Araştırma

Serhat Şamil¹

ÖZET

Amaç: Çalışmada, işletmelerde sağladığı güvenilir bilgi ortamı bağlamında bağımsız denetim ile operasyonel verimlilik arasındaki ilişkinin araştırılması amaçlanmıştır.

Yöntem: Bağımsız denetim ile operasyonel verimlilik arasındaki ilişki deneysel olmayan bir tasarımla araştırılmıştır. Çalışma kapsamında Dünya Bankası veri tabanından çekilen ikincil veri kullanılmıştır. Bu doğrultuda işletme düzeyinde işgücü verimliliği, yatırım verimliliği ve toplam faktör verimliliği hesaplamaları yapılmıştır. Verimlilik göstergelerinin bağımlı değişken, bağımsız denetimin bağımsız değişken, şirket büyüklüğü, aile şirketi olup olmama, üst yöneticinin tecrübesi ve finansmanın şirket faaliyetlerine engel olma derecelerinin kontrol değişken olduğu üç ayrı model geliştirilmiştir. Oluşturulan modeller çoklu regresyon analiziyle test edilmiştir.

Bulgular: Elde edilen sonuçlar, bağımsız denetim ile işgücü verimliliği ve toplam faktör verimliliği arasındaki pozitif yönlü ilişki öngörüsünü desteklemektedir. Yatırım verimliliği ile bağımsız denetim arasında iki değişkenli analizde anlamlı pozitif ilişki olduğu görülse de kontrol değişkenleri modele dahil edildiğinde bu ilişki istatistiksel olarak anlamlı çıkmamaktadır.

Özgünlük: Bu çalışmada bağımsız denetim ile operasyonel verimlilik arasındaki ilişki daha önce literatürde rastlanmayan bir açıdan ele alınmaktadır. Söz konusu ilişki bağımsız denetimin sağladığı güvenilir bilgi ortamı çerçevesinden işlenmiştir. Ayrıca bağımsız denetim ile verimlilik arasındaki ilişkinin Türkiye örneği ile araştırıldığı ilk çalışmadır.

Anahtar Kelimeler: Bağımsız Denetim, Operasyonel Verimlilik, Güvenilir Bilgi Ortamı.

JEL Kodları: D24, M40, M2.

Independent Audit, Reliable Information Environment and Operational Productivity: Evidence from Manufacturing Enterprises from Türkiye

ABSTRACT

Purpose: In the study, the investigation of the relationship between operational productivity and independent audit in the context of providing a reliable information environment in businesses is aimed.

Methodology: The relationship between independent audit and operational productivity has been investigated through a non-experimental design. Secondary data retrieved from the World Bank database were used within the scope of the study. Accordingly, calculations were made for labor productivity, investment productivity, and total factor productivity at the firm level. Three separate models were developed where productivity indicators were the dependent variable, independent audit was the independent variable, and company size, whether it is a family-owned business, the experience of the top management, and the extent to which financing hinders company operations were control variables. The created models were tested using multiple regression analysis.

Findings: The obtained results support the positive relationship between independent audit and labor productivity as well as total factor productivity. Although a significant positive relationship is observed between investment productivity and independent audit in bivariate analysis, when control variables are included in the model, this relationship does not appear statistically significant.

Originality: In this study, the relationship between independent audit and operational productivity is addressed from a previously unexplored perspective in the literature. This relationship is examined within the framework of the reliable information environment provided by independent audit. Additionally, this is the first study to investigate the relationship between independent audit and productivity using the sample of Türkiye.

Keywords: Independent Audit, Operational Productivity, Reliable Information Environment.

JEL Codes: D24, M40, M2.

¹ Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, Karaman, Türkiye

Sorumlu Yazar-Corresponding Author: Serhat Şamil, sesamil@gmail.com

DOI: 10.51551/verimlilik.1409515

Araştırma Makalesi / Research Article | Geliş / Submitted: 25.12.2023 | Kabul / Accepted: 02.03.2024

Atıf/Cite: Şamil, S. (2024). "Bağımsız Denetim, Güvenilir Bilgi Ortamı ve Operasyonel Verimlilik: Türkiye’de Faaliyet Gösteren İmalat İşletmelerinde Bir Araştırma", *Verimlilik Dergisi*, 58(2), 201-214.

EXTENDED ABSTRACT

Firms find themselves at the core of growth, innovation, and economic advancement in an environment where international trade is continually expanding, and competition is fierce. They also contribute to issues like inflation, growth, and unemployment in the economies in which they operate. They can only contribute meaningfully and positively in this area if they are productive. Put another way, firms will be able to employ labor and other resources effectively while still producing high-quality results, which will allow them to be productive and positively impact the larger context. To put it briefly, firm level productivity plays a significant role in aggregate national productivity.

Numerous factors can impact a firms' productivity levels, which can differ significantly even within the same industry. Because of this, study on the factors that affect productivity at the firm level is popular in academia. In this regard, one of the most important subjects is information and information mechanisms. The relationship between productivity and independent auditing-which is crucial for providing information-is examined in this study.

Indeed, the goal of an independent audit is to verify and enhance the accuracy of the information generated by the organization and its system, as well as to provide a reasonable level of assurance for the information. Audited information is critical to reducing risk and making sound decisions.

When it comes to productivity, the link between input and output is expressed by the term in its broadest sense. The ratio of output to input is used to formulate this relationship. Moreover, achieving high productivity is summed up as producing more with the same amount of input.

There are studies in the literature that look for an association between various aspects of independent auditing and productivity, but few of them specifically indicate an association between productivity and the procurement of independent auditing services. By providing an alternative viewpoint in this regard, it is expected that this study will contribute to the literature.

The World Bank database served as the source of the data for the study. At the firm level, estimates were conducted for labor productivity, investment productivity, and total factor productivity. Three different models were created, with independent auditing serving as the independent variable and productivity indicators as the dependent variable. In addition, the size of the firm, whether it is a family business or not, the senior manager's experience, and the extent to which financing impedes the business's operations are all considered control variables. Multiple regression analysis was used to test the developed models.

The findings support the hypothesis that there is a positive correlation between labor productivity and total factor productivity and independent auditing. When control variables are incorporated into the model, the statistical significance of the association between investment productivity and independent audit is lost, despite the bivariate analysis showing a significantly positive correlation.

One of the limitations of the research is that the cross-sectional nature of the data it employed made it impossible to demonstrate a causal association. It is possible to view the association that was found as having the potential to be causative. The utilization of secondary data unveils another limitation of the study. As a result, the study's data set and productive computations were limited by the capabilities of the database.

The findings ought to provide academics, businesses, and regulators useful information and a comprehensive knowledge of the critical role independent audits play in guiding firms toward competitiveness and sustainable growth.

1. GİRİŞ

Rekabetin yoğunlaştığı ve uluslararası ticaretin sürekli geliştiği bir ortamda şirketler kendilerini büyüme, inovasyon ve ekonomik ilerlemenin odağında bulmaktadır. Şirketler, faaliyetlerini yürüttükleri ülkelerde enflasyon, büyüme ve işsizlik gibi iktisadi konularda da katkı sağlayan önemli aktörlerdir (Chen ve Semmler, 2018; Fedulova ve diğerleri, 2019; Kim ve diğerleri, 2013). Bu doğrultuda olumlu ve yüksek katkıda bulunabilmeleri verimli olmaları ile mümkündür. Diğer bir deyişle şirketler kullandıkları gerek iş gücü gerek diğer kaynakları yüksek çıktılara dönüştürerek verimli olabilecek ve genel tabloya olumlu katkıda bulunabileceklerdir. Özet bir ifadeyle ülke geneli verimlilik için şirketler düzeyindeki verimlilik önem arz etmektedir.

Şirketlerin verimlilik düzeyleri ise birçok faktörden etkilenmekte ve çok farklılıklar göstermektedir (Berlingieri ve diğerleri, 2017). Aynı sektörde faaliyet gösteren şirketlerde bile ciddi anlamda farklılaşmalar söz konusu olabilmektedir (Syverson, 2011). Bu nedenle şirket düzeyinde verimliliğin belirleyicilerinin neler olduğu sıkça araştırma konusu olmaktadır. Bilgi ve bilgi mekanizmaları da bu anlamda öne çıkan başlıklardan birisidir.

Bilginin ve bilgi araçlarının verimlilikle yakın ilişkisine ve verimliliği arttırmadaki önemine araştırmacılar ve resmi otoriteler tarafından da sıkça değinilmektedir (Bulkley ve Van Alstyne, 2004; Dedrick ve diğerleri, 2013; Oliner ve Sichel, 2002; Quinn ve Baily, 1994). Bu çalışmada ise bilgilendirme konusunda kritik rol üstlenen bağımsız denetim (Wallace, 1980) ile verimlilik arasındaki ilişki konu edinilmiştir.

Bağımsız denetiminin esas amacı, bir şirketin hazırladığı mali tabloların bağımsız ve objektif bir şekilde denetlenerek finansal durum ve performansla ilişkin bilgilerin doğru ve adil bir şekilde sunulduğuna ilişkin makul güvence vermektir. Bağımsız denetimin doğrudan hedefi bu şekilde olup dolaylı olarak sağladığı faydalar da söz konusudur. Bu faydalardan birisi de şirket içindeki bilgi ortamının güvenilirliğini arttırmasıdır. Bağımsız denetim ile muhasebe kayıtları, iç kontroller ve düzenleyici standartlara uyum sıkı bir incelemeden geçer. Böylece daha güvenilir bir bilgi ortamı oluşmasına katkı sağlar.

Güvenilir bilgi, şirket verimliliğini doğrudan etkileyen işletme faaliyetlerine ilişkin kararların kalitesini arttıracaktır. Bunun dışında bilginin güvenilir olması faaliyetlerin etkin ve akıcı olmasına, kaynakların yerinde kullanımına, daha sağlıklı performans değerlemelerine ve daha iyi risk yönetimine katkı sağlayacaktır. Bunlar da verimliliğe doğrudan katkıda bulunacak durumlardır.

Çalışmada, bağımsız denetimin genel operasyonel verimlilik ile ilişki içerisinde olduğu ve şirket düzeyinde verimliliği arttırmak için potansiyel stratejik bir araç olduğu öne sürülmekte ve buna ilişkin kanıt ortaya konulmaya çalışılmaktadır. Çalışma, verimlilik ve bağımsız denetim arasındaki ilişkiyi bilgi ortamının güvenilirliği perspektifinde ele alarak literatürdeki diğer çalışmalardan ayırmaktadır. Ayrıca şirketlerde verimlilik ile bağımsız denetimin varlığı arasında doğrudan ilişki kurulması, bu şekilde ele alan çalışmaların azlığından dolayı, ilgili literatüre önemli katkı sağlayacaktır. Nitekim literatürde yer alan çalışmaların çoğu bağımsız denetimi farklı boyutlarıyla ele almaktadır. Bunların yanı sıra, bu araştırma bağımsız denetim ve verimlilik arasındaki ilişkinin arayışında, Türkiye örneğiyle yapılan ilk çalışmadır.

Çalışmanın bundan sonraki kısımlarında ilk olarak verimlilik ve bağımsız denetim arasındaki ilişki teorik olarak kurulmakta ve bu ilişkiyi literatürde farklı boyutlarda ele alan çalışmalar sunulmakta ve geliştirilen hipoteze yer verilmektedir. Sonrasında geliştirilen hipotezin test edilebilmesi için kullanılan veri seti, veri kaynağı ve bu veri setinin analizinde başvurulan yöntemler ele alınmaktadır. Daha sonra ise istatistiksel analizler ve bulgular sunulmaktadır. Son olarak sonuç ve değerlendirme bölümü ile çalışma tamamlanmaktadır.

2. VERİMLİLİK ve BAĞIMSIZ DENETİM: TEORİ, LİTERATÜR ve HİPOTEZ

Verimlilik, en genel yaklaşımla girdi ile çıktı arasındaki ilişkiyi ifade etmektedir. Bu ilişki, çıktının girdiye oranı şeklinde formüle edilmektedir. Yüksek verimlilik ise aynı miktarda girdiden daha fazla çıktı elde etmek şeklinde özetlenmektedir (Prokopenko, 1987: 3).

Verimlilik, ülke, sektör, şirket, şirket birimleri veya birey olmak üzere farklı düzeylerde ele alınabilecek bir olgudur. Verimlilik ölçümü de hangi düzeyde ve hangi amaçla ele alındığına göre şekillenmektedir. Bağımsız denetim ve verimlilik arasındaki ilişki ise farklı boyutlarda ele alınabilecek olsa da aralarında kurulabilecek en yakın ilişki işletme düzeyindedir.

İşletme düzeyindeki verimlilik aynı zamanda ülke verimliliği açısından da önemlidir. İşletmelerin verimliliği, kolektif olarak tüm ülkenin ekonomik çıktısına ve rekabet gücüne katkıda bulunur. Daha spesifik olarak işletmelerde verimliliğin düşük olmasının enflasyon, ticaret dengesi, büyüme ve işsizlik gibi iktisadi konularda olumsuz yönde etkisi olacaktır (Prokopenko, 1987: 7).

Genel olarak muhasebe uygulamaları, şirketlerin verimliliği açısından dikkate değer bir araştırma alanı olarak görülmektedir (Barrios ve diğerleri, 2019). Bir muhasebe uygulaması olan bağımsız denetim pratikleri de aynı şekilde şirketlerin operasyonel verimlilikleri ile ilişkilendirilebilmektedir.

Literatürde bağımsız denetim ile şirketlerin operasyonel verimlilik göstergeleri arasında doğrudan veya dolaylı olarak ve farklı boyutlarda ilişki öngörüsü ve destekleyici bulgulara rastlanmaktadır. Operasyonel verimlilik sermaye, iş gücü veya yatırım verimliliği gibi farklı boyutlarla ele alınabilmektedir.

Salazar-Elena ve Guimón (2019), küçük ölçekli şirketlerde iş gücü verimliliği ile yönetim uygulamaları arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Bağımsız denetim hizmeti almayı da yönetim uygulamaları kapsamında ele almışlardır. Çalışmada bağımsız denetim hizmeti alan şirketlerde iş gücü verimliliğinin daha yüksek olduğuna ilişkin bulgular elde etmişlerdir.

Literatürde bağımsız denetim ile en sık ilişkilendirilen verimlilik boyutu yatırım verimliliğidir. Bu doğrultuda ilişki arayan ve destekleyici bulgular sunan bir çok çalışmaya rastlanmaktadır (Assad ve Alshurideh, 2020; Bae ve Choi, 2012; Boubaker ve diğerleri, 2018; Elaoud ve Jarboui, 2017; Lu ve Sapra, 2009; Shahzad ve diğerleri, 2019).

Lu ve Sapra (2009) yatırım verimliliği ile denetçinin beyanı arasında ilişki öngörüsünde bulunmuş ve destekleyici bulgular elde etmiştir. Çalışmanın bulgularına göre, denetçinin olumlu veya olumsuz raporundan ziyade tutumu daha çok öne çıkmaktadır. Denetçinin agresif bir tutum sergilemesi, olumlu rapor sunmasına rağmen şirkete gelen yatırımları aşağı yönlü (under-investment) tetikleyebilmektedir. Diğer taraftan daha ihtiyatlı bir tutum takınan bir denetçi olumsuz rapor vermesine rağmen aşırı yatırımı (over-investment) tetikleyebilmektedir.

Chen ve diğerleri (2011), finansal raporlama kalitesi ile yatırım verimliliği arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Finansal raporlama kalitesine gösterge olarak da kabul edilebilen bağımsız denetim de oluşturulan modelde değişken olarak yer almıştır. Çalışmada elde edilen bulgulara göre iki değişken arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki görülmemektedir.

Bae ve Choi (2012), denetçi özellikleri ile şirketin yatırım verimliliği arasında ilişki olduğu öngörüsünde bulunmuş ve destekleyici bulgular elde etmişlerdir. Çalışmanın bulgularına göre büyük ölçekli ve bilgi asimetrisinin yüksek olduğu şirketlerde denetçinin yatırım verimliliği üzerindeki etkisi daha net görülmektedir. Ayrıca rekabetin yüksek olduğu sektörlerde faaliyet gösteren şirketlerde de denetçinin etkisi daha belirgin görülmektedir.

Elaoud ve Jarboui (2017), muhasebe bilgi kalitesi ile kaliteli bağımsız denetime gösterge olarak kabul edilen denetçi uzmanlığının (DeFond ve Zhang, 2014) yatırım verimliliğiyle ilişkisini araştırmışlardır. Muhasebe bilgi kalitesinin aşırı yatırım sorununu, denetçi uzmanlığının da yetersiz yatırım sorununu azaltmaya yardımcı olduğunu keşfetmişlerdir. Ayrıca, muhasebe bilgi kalitesi ve denetçi uzmanlığının, yatırım verimliliğini artırmada bir dereceye kadar ikame edilebilen iki mekanizma olduğunu belirtmektedirler. Elde ettikleri bulgulara göre, sektörde uzman denetçilerden hizmet alan şirketlerde muhasebe bilgi kalitesi ile yatırım verimliliği arasındaki ilişki pozitif yönlü ve daha güçlüdür.

Boubaker ve diğerleri (2018), denetim kalitesinin yatırım verimliliği ile olan ilişkisini Fransa'da faaliyet gösteren ve borsada listelenen 125 şirketin 8 yıllık verisi üzerinden araştırmışlardır. Çalışmada denetimin kalitesiyle yatırım verimliliği arasında pozitif bir ilişki bulmuşlardır. Daha nitelikli denetçilerle çalışan şirketlerin aşırı yatırım (over-investment) veya yetersiz yatırım (under-investment) yapma eğilimleri azalmaktadır.

Shahzad ve diğerleri (2019), bağımsız denetimin kalitesinin yatırım verimliliğini arttıracığına yönelik beklentilerini Pakistan Borsası'nda listelenen şirketler üzerinden araştırmıştır. Elde edilen bulgulara göre denetim kalitesi ile yatırım verimliliği arasında pozitif ilişki söz konusudur. Bu istatistiksel olarak anlamlı ilişkiyi kaliteli bağımsız denetimin yatırım verimliliğini arttıracığına yönelik beklentiyi desteklediği şeklinde yorumlamaktadırlar.

Assad ve Alshurideh (2020), finansal raporlama kalitesi ve bağımsız denetim kalitesinin yatırım verimliliği ile ilişkisini Körfez İş Birliği Konseyine üye ülkelerde faaliyet gösteren şirketler üzerinden araştırmışlardır. Bağımsız denetim kalitesinin yatırım verimliliği üzerinde doğrudan pozitif etkisi olduğunu destekler bulgular elde etmişlerdir. Aynı zamanda denetim kalitesinin, yatırım verimliliği ile finansal raporlama kalitesi arasındaki ilişkide ılımlaştırıcı (moderating) etkisinin de olduğuna ilişkin bulgulara da ulaşmışlardır.

Bağımsız denetimin verimlilikle ilişkisi "Bilgi Asimetrisi (Akerlof, 1978)" ve "Bağımsız denetimin Bilgilendirici Rolü (Wallace, 1980)" çerçevesinden ele alınabilir. Nitekim bağımsız denetimin amacı şirket içerisinde üretilen bilginin ve üreten sistemin makul güvence seviyesinde güvenilirliğini teyit etmek ve arttırmak şeklinde ifade edilebilmektedir. Denetlenmiş bilgi, riski azaltmak ve sağlıklı karar vermek açısından kritik

öneme sahiptir (Wallace, 1980: 16). Bu açıdan bağımsız denetim ile verimlilik arasındaki ilişkide bilgi asimetrisi, kaliteli finansal raporlama, iç kontrol ve kurumsal yönetim öne çıkan başlıklardır.

Bilgi asimetrisi bağımsız denetime olan talebin en güçlü nedenlerinden birisi olarak görülmektedir (Jensen ve Meckling, 1976; Watts ve Zimmerman, 1983). Bilgi asimetrisi aynı zamanda verimlilikle de yakından ilişkilendirilmektedir (Chen ve diğerleri, 2011; Jin ve diğerleri, 2020). Asimetrik bilginin yoğunluğu şirket faaliyetlerinde şeffaflığı azaltacaktır. Bağımsız denetim bilgi asimetrisini azaltmakla daha şeffaf bir ortama katkı sunmaktadır. Diğer taraftan şeffaflık eksikliği bilinçli kararlar alma ve operasyonel verimliliği artırmak için etkili adımlar atma becerilerini engellemektedir (Berggren ve Bernshteyn, 2007).

Örneğin bilgi asimetrisinin varlığı çalışan performansına ilişkin çarpık algılara da yol açabilir. Yöneticiler yapılan işi tam olarak gözlemleyemiyorlarsa çalışanların üretkenliğini değerlendirirken eksik veya yanlış bilgileri dayanak alabilir. Bu durum, teşvik ile verimlilik arasındaki pozitif ilişki (Chrisman ve diğerleri, 2017) dikkate alındığında, teşviklerin yanlış yönlendirilmesi ile sonuçlanabilir ve genel operasyonel verimliliği olumsuz etkileyebilir. Ayrıca bir kuruluşun farklı departmanları arasında asimetrik bilginin varlığı, verimlilikle yakından ilişkilendirilebilecek iş birliği ve koordinasyonda (Tjosvold ve Tsao, 1989) zayıflığa sebep olacaktır.

Bağımsız denetim hizmeti almış olan şirketlerde almamış olanlara göre asimetrik bilgi probleminin daha az olması beklenir. Hatta bağımsız denetim hizmeti almış şirketlerde asimetrik bilginin, almayan şirketlerdekine göre daha az olduğuna işaret ettiği kabul edilmekte ve çalışmalarda gösterge olarak kullanılmaktadır (Cano Rodríguez ve Sánchez Alegría, 2012; Hakim & Omri, 2010). Bilgi asimetrisi de şirket düzeyinde verimlilikleri olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Chen ve diğerleri, 2011; Jin ve diğerleri, 2020)

Asimetrik bilgi ile de karşılıklı ilişkisi olan ve verimlilikle yakından ilişkilendirilen bir konu da finansal raporlama kalitesidir. Finansal raporlama kalitesi ile verimlilik arasındaki ilişki de genellikle bilgi asimetrisi problemi üzerinden kurulmaktadır (Chen ve diğerleri, 2011; Jung ve diğerleri, 2014; Verdi, 2006). Finansal raporlamanın kalitesinin asimetrik bilgiyi azaltacağı ve bunun da verimliliğe pozitif yansıtacağı beklenmektedir (Verdi, 2006). Bağımsız denetim hizmeti almak da birçok çalışmada finansal raporlamanın kalitesine gösterge olarak kabul edilmektedir (Chen ve diğerleri, 2011; Francis ve diğerleri, 2008; Salazar-Elena ve Guimón, 2019).

Finansal raporların denetimi aynı zamanda finansal bilgilerin üretildiği sistemin, yani iç kontrol sisteminin de denetimini içermektedir. Şirketlerin iç kontrol sistemlerinin etkinliği ile operasyonel verimlilikleri arasında doğrusal ilişki olduğu öngörüsü ve buna ilişkin destekleyici bulgular bulunmaktadır (Cheng ve diğerleri, 2013; Cheng ve diğerleri, 2018; Feng ve diğerleri, 2009). Diğer taraftan bir şirketin finansal tablolarının denetlenebilmesi için iç kontrol sistemine de sahip olması gerekmektedir. Bu açıdan şirketlerin finansal tablolarının denetlenmiş olması, özellikle denetim hizmeti almamış olanlara nispeten, iç kontrol sistemine ilişkin olumlu bir gösterge olarak kabul edilebilecektir.

Verimlilik ve bağımsız denetim arasında dolaylı olarak ilişki kuracak diğer bir boyutta kurumsal yönetimdir. Kurumsal yönetim pratiklerinin şirketlerde verimliliği arttırdığına ilişkin literatürde çokça bulgu bulunmaktadır (Chiang ve Lin, 2007; Cowling, 2003; Min ve Smyth, 2014; Su ve He, 2012; Tian ve Twite, 2011). Diğer taraftan kurumsal yönetim uygulamalarının bilgi asimetrisi (Cormier ve diğerleri, 2010) ve finansal raporlama kalitesine (Cohen ve diğerleri, 2008; Goodwin ve Seow, 2002) olumlu katkısına yönelik bulgular da bulunmaktadır.

Bağımsız denetimin kurumsal yönetimle olan ilişkisine farklı bakış açıları (AlQadasi ve Abidin, 2018) bulunmakla birlikte bir kurumsal yönetim mekanizması olarak da kabul edilmektedir (Ashbaugh ve Warfield, 2003; Cohen ve diğerleri, 2002). Cadbury raporunda² bağımsız denetim, kurumsal yönetimin önemli bileşenlerinden birisi olarak öne çıkarılmaktadır. Raporla, denetime olan gerekliliğin ötesinde, denetim sürecindeki etkinliğin ve nesnelliğin nasıl sağlanacağına asıl mesele olduğu ifade edilerek, bağımsız denetimin kurumsal yönetim pratiğindeki kritik önemi vurgulanmaktadır (Cadbury, 1992: md. 5.1.).

Özetle bir şirketin finansal tablolarının denetimden geçmiş olması, verimliliği etkileyebilecek bilgi asimetrisi, finansal raporlama kalitesi, iç kontrol ve kurumsal yönetim açısından olumlu bir gösterge olarak kabul edilebilecektir. Bu doğrultuda çalışmada geliştirilen hipotez;

H1: Bağımsız denetim ile operasyonel verimlilikler arasında pozitif yönlü ilişki vardır.

Literatürdeki çalışmaların çoğunda şirketlerin verimlilik göstergeleri ile bağımsız denetim arasındaki ilişki daha çok bağımsız denetime ilişkin farklı boyutlar dikkate alınarak ele alındığı görülmektedir. Söz konusu boyutlar ağırlıklı olarak denetim kalitesi şeklinde iken denetçi özellikleri veya denetçi tutumu olarak da ele

² İngiltere'de Adrian Cadbury isimli bir iş adamının başında olduğu bir komite tarafından hazırlanan ve kurumsal yönetim kavramının ilk defa kullanıldığı "Kurumsal Yönetimin Finansal Boyutu (The Cadbury Committee Report: Financial Aspects of Corporate Governance)" isimli rapor.

alındığı görülmektedir. İlgili literatürde bu doğrultuda yalnızca Salazar-Elena ve Guimón (2019), bağımsız denetimin varlığı ile iş gücü verimliliği arasındaki ilişkiyi çalışmalarında ele almışlardır. Bu çalışmada ise bağımsız denetimin varlığı ile iş gücü verimliliğinin yanı sıra yatırım verimliliği ve toplam faktör verimliliği arasındaki ilişkiye yönelik kanıtlar da sunulmaktadır.

Diğer taraftan literatürde bağımsız denetim ile şirketlerin verimlilik göstergeleri arasındaki ilişki bağlamında, güvenilir bilgi ortamının teorik çerçeve olarak alındığı çalışma bulunmamaktadır. Söz konusu ilişkiye bilgi ortamı güvenilirliği perspektifinden bakılması da bu çalışmayı literatürdeki çalışmalardan ayırmakta ve farklı bir bakış açısı sunmaktadır.

3. VERİ ve YÖNTEM

Çalışmada başvuru alan “İş Ortamı ve İşletme Performansı Anketi (Business Environment and Enterprise Performance Survey- BEEPS)” projesi, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde faaliyet gösteren özel sektör şirketlerinden kesitsel veriler toplamak ve bu verileri bir veri tabanı aracılığıyla paylaşmak amacıyla geliştirilmiştir. Şirket düzeyindeki bu veriler, “<https://www.enterprisesurveys.org/en/enterprisesurveys>” adresinden kaydolunarak temin edilebilmektedir (World Bank Group, 2020).

BEEPS anketlerinde standartlaştırılmış bir uygulama, örnekleme ve kalite kontrol metodolojisi takip edilmektedir. BEEPS, 2023 yılı itibarıyla 155 ülkede 195.000 firmaya ait finansmana erişim, yolsuzluk, altyapı, suç, rekabet ve performans ölçümleri dahil olmak üzere çeşitli iş ortamı göstergelerine ilişkin veri sağlamaktadır. Veriler, dünya genelinde iş ortamının kalitesini ölçen göstergeler oluşturmak için kullanılmaktadır. Her ülkede her 4-5 yılda güncellenen sorularla birlikte anket yapılmakta ve sonuçları paylaşılmaktadır.

Bu proje kapsamında Türkiye’de yapılan son anket 2019 yılına aittir. Çalışma kapsamında da en güncel veri olarak bu yıla ait veriler kullanılmıştır. Çalışmada, hem verilerine daha eksiksiz ulaşılabilmesi sebebiyle hem de hesaplanan verimlilik katsayısının daha karşılaştırılabilir olabilmesi adına yalnızca imalat sektöründe faaliyet gösteren şirketler dahil edilmiştir. Eksik veya hatalı veriler, veri setinden çıkarılmış ve geriye kalan toplam 374 şirket üzerinden analizler yapılmıştır.

Kullanılan veriler nitelik olarak kesitseldir. Verilerin bu niteliğinden dolayı nedensellik ilişkisi kurulamayacağından deneysel olmayan bir araştırma tasarımı kurgulanmıştır. Bu sebeple bağımlı değişken ile bağımsız değişken arasındaki ilişki korelasyonel ilişkidir. Bununla birlikte bağımsız değişkeninin bağımlı değişkeni etkileyen bir faktör olamayacağı çıkarımı yapmak da eksik olacaktır. Bunun yerine bağımsız değişkeninin bağımlı değişkeni etkileyen bir faktör olabileceği şeklinde keskin olmayan bir ifadeyle buradaki potansiyeli vurgulamak daha uygun olacaktır.

Ortaya bir verimlilik değeri koyabilmek adına çıktı ve girdi, fiziksel miktarlar veya değerlerle temsil ettirilmelidir. İşletme düzeyinde verimlilik ölçümlerinde en sık kullanılan yaklaşım girdinin ve çıktının parasal değerlerle ifade edilmesidir. BEEPS, işletme düzeyinde verimlilik hesaplaması için yeterli verileri sunmaktadır. Nitekim literatürde verimlilik araştırması yapan birçok çalışma BEEPS’ten bu amaçla ve benzer metodolojiyle yararlanmışır (Bogetic ve Olusi, 2013; De Rosa ve diğerleri, 2010; Gogokhia ve Berulava, 2021).

İşletme düzeyinde verimlilik ölçümünde çıktı olarak birkaç gösterge kullanılabilir. Bunlardan birisi ve en sık başvuru alanı şirketin gelirdir (Hope ve diğerleri, 2022; Kang ve diğerleri, 2018; Motta, 2020). Çalışmada da şirketlerin yıllık toplam satış tutarları verimlilik hesaplamasında çıktı olarak dikkate alınmıştır.

Şirket gelirinin çıktı olarak kullanıldığı verimlilik ölçümlerinde girdi olarak şirketin katlandığı parasal fedakarlıkların kullanılması en makul yaklaşımdır. Diğer bir ifadeyle ilgili dönemde yüklenilen maliyet ve giderler girdi kalemleri olarak dikkate alınabilecektir. Çalışmada verimlilik için girdi değerleri olarak iş gücü maliyeti, hammadde ve ara malı maliyeti ve yatırım maliyetine (makine ve ekipmanların yeniden alım değerleri) ilişkin değerler kullanılmıştır.

Ayrıca hesaplanan verimlilik katsayıları, diğer bir verimlilik göstergesi olan kapasite kullanım oranları ile çarpılarak düzeltilmesi (adjusted) uygun görülmüştür (Planas ve diğerleri, 2013). Çalışmada ele alınan verimlilik türleri iş gücü verimliliği, yatırım verimliliği ve toplam faktör verimliliğidir. İlgili hesaplamalar Tablo 1’de sunulmuştur. Şirketlerin bağımsız denetim hizmeti alıp almaması (0-1) her bir modelin bağımsız değişkenidir. Ayrıca *buy*, *ales*, *ceotec* ve *fineng* değişkenleri her bir modelde kontrol değişkenleri olarak eklenmiştir. İlgili değişkenlere ilişkin açıklamalar Tablo 1’de yer almaktadır.

Bağımlı, bağımsız ve kontrol değişkenleri gösteren araştırma modelleri Eşitlik 1-3’teki şekildedir.

$$isg_v = \alpha + \beta_0dent + \beta_1buy + \beta_2ales + \beta_3ceotec + \beta_4fineng + \epsilon_i \quad (1)$$

$$yat_v = \alpha + \beta_0dent + \beta_1buy + \beta_2ales + \beta_3ceotec + \beta_4fineng + \epsilon_i \quad (2)$$

$$tof_v = \alpha + \beta_0dent + \beta_1buy + \beta_2ailes + \beta_3ceotec + \beta_4fineng + \epsilon_i \quad (3)$$

Tablo 1. Veri seti

Kodu	WBES kodu	Açıklama	Kullanım şekli
isg _{mal}	n2a	Son mali yıldaki toplam işgücü maliyeti (ücret, maaş, ikramiye vb. dahil)	Verimlilik göstergelerinin hesaplanmasında iş gücü maliyeti olarak kullanılmıştır.
H _{mal}	n2e	Son mali yılda üretimde kullanılan hammadde ve ara malı maliyeti	Verimlilik göstergelerinin hesaplanmasında hammadde maliyeti olarak kullanılmıştır.
Y _{mal}	n7a	Tüm makinalarının yeniden alımını sağlayacak kuruluş maliyeti	Verimlilik göstergelerinin hesaplanmasında yatırım maliyeti kalemi için kullanılmıştır.
T _{sat}	d2	Geçen mali yılda bu kuruluşun toplam yıllık satışları neydi?	Verimlilik göstergelerinin hesaplanmasında toplam satışlar için kullanılmıştır.
KKO	f1	Son mali yılda bu kuruluşun kapasite kullanım oranı neydi?	Verimlilik göstergelerinin hesaplanmasında kapasite kullanım oranı için olarak kullanılmıştır.
isg _v	d2, na, f1	İş gücü verimliliği	$\frac{\ln(T_{sat})}{\ln(isg_{mal})} \times KKO$
yat _v	d2, n7a, f1	Yatırım verimliliği	$\frac{\ln(T_{sat})}{\ln(Y_{mal})} \times KKO$
tof _v		Toplam faktör verimliliği	$\frac{\ln(T_{sat})}{\ln(isg_{mal}) + \ln(H_{mal}) + \ln(Y_{mal})} \times KKO$
dent	k21	Mali tablolar son mali yılda dış denetçi tarafından denetlendi mi?	Doğal logaritması alınarak kullanılmıştır.
buy	l1	Son mali yıl sonu itibariyle daimî tam zamanlı çalışan sayısı kaçtır?	Toplam çalışan sayısının doğal logaritması şeklinde kullanılmıştır
ailes	BMb1	Şirkette aynı aileden olanların yüzdesi kaçtır?	%50'den fazla ise 1, değilse 0 şeklinde kodlanmıştır
ceotec	b7	Üst yöneticinin ilgili sektörde kaç yıllık tecrübesi vardır?	Doğal logaritması alınarak kullanılmıştır.
fineng	k30	Finansmana erişim şirket faaliyetlerine ne kadar engel olarak görülüyor?	0 – 4 arası

4. ANALİZ ve BULGULAR

Analize dahil edilen imalat şirketlerinin alt sektörlerine göre dağılımı Tablo 2'de sunulmaktadır. Veri setinde yer alan imalat şirketlerinin %30'u giyim ve tekstil, %17,6'sı metal ürünler, %16,3'ü gıda, %11,8'i makine ve ekipman alt sektörlerinde faaliyet göstermektedir.

Tablo 2. Şirketlerin Sektör Dağılımları

Sektörler	Frekans	Yüzde
Makine ve Ekipman	44	11,8
Gıda	61	16,3
Metal Ürünler	66	17,6
Diğer İmalat Şirketleri	90	24,1
Giyim & Tekstil	113	30,0
Toplam	374	100,0

Çalışmada kullanılan değişkenlere ilişkin minimum, maksimum, ortalama ve standart sapma değerlerini veren tanımlayıcı istatistikler Tablo 3'te sunulmuştur. Bağımlı, bağımsız ve kontrol değişkenlerinin korelasyon katsayılarına ilişkin matris Tablo 4'te sunulmaktadır. Veri setinde kategorik değişkenlerin de olması nedeniyle Pearson Korelasyon katsayısının yanı sıra Spearman Korelasyon katsayısı da hesaplanmıştır. Tablo 4'te çapraz kesitin üst kısmı Spearman korelasyon katsayıları ve anlamlılık düzeyleri, alt kısmında ise Pearson Korelasyon katsayıları ve anlamlılık düzeyleri sunulmuştur.

Tablo 3. Tanımlayıcı istatistikler

Değişkenler	N	Minimum	Maksimum	Ortalama	Standart Sapma
isg_v	374	10,82	149,68	90,9134	25,22327
yat_v	374	11,30	159,53	86,7095	26,02220
tof_v	374	10,07	118,31	79,7359	22,12739
dent	374	0,00	1,00	0,3717	0,48389
buy	374	1,10	6,13	2,9343	0,96648
ailles	374	0,00	1,00	0,5348	0,49946
ceotec	374	1,10	4,09	3,0612	0,55523
fineng	374	0,00	4,00	1,8102	1,12672
Geçerli N	374				

Verimlilik ölçümleri arasında yüksek korelasyon tespit edilmiştir. Yüksek korelasyon, söz konusu değerler aynı modelde bağımsız değişken olarak yer almadıkları için bir sorun teşkil etmemektedir. Yüksek korelasyon durumunda indirgemeci yaklaşımla bir tanesinin tercih edilmesi yeterli olduğu düşünülebilir. Ancak farklı verimlilik boyutlarını ölçtükleri için ayrı ayrı değerlendirilmeye devam edilmiştir.

Tablo 4. Korelasyon Tablosu

	isg_v	yat_v	tof_v	dent	buy	ailles	ceotec	fineng
isg_v	1	0,885**	0,956**	0,254**	0,109*	0,353**	-0,183**	0,027
yat_v	0,908**	1	0,954**	0,197**	0,100	0,318**	-0,209**	0,064
tof_v	0,977**	0,949**	1	0,248**	0,133**	0,343**	-0,215**	0,027
dent	0,215**	0,154**	0,209**	1	0,321**	0,285**	-0,009	-0,141**
buy	0,120*	0,103*	0,151**	0,300**	1	0,034	0,046	-0,142**
ailles	0,288**	0,288**	0,290**	0,285**	0,031	1	-0,040	-0,065
ceotec	-0,149**	-0,190**	-0,177**	0,009	0,052	-0,027	1	0,040
fineng	0,044	0,075	0,040	-0,136**	-0,138**	-0,062	0,039	1

** , Korelasyon 0,01 seviyesinde anlamlıdır; * , Korelasyon 0,05 seviyesinde anlamlıdır.

Diğer taraftan, bağımsız değişken ve kontrol değişkenleri arasında çoklu doğrusal bağlantı problemine işaret edecek yüksek korelasyon gözükmemektedir. Bağımsız değişken ile üç verimlilik göstergesi arasında pozitif yönlü %99 güven aralığında anlamlı korelasyon bulunmaktadır. Tablo 5'te modellerin regresyon analiz çıktıları sunulmuştur. Test edilen modellerin hepsi istatistiksel olarak anlamlıdır.

Her bir bağımlı değişkene ilişkin iki ayrı model oluşturularak test edilmiştir. Bağımsız denetimin verimlilik ile ilişkisinin kontrol değişkenleri modele dahil edildiğinde de devam edip etmediğinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda sadece bağımsız denetimin tek bağımsız değişken olarak dahil edildiği durumlarda üç ayrı verimlilik göstergesi için pozitif yönlü anlamlı ilişki olduğu görülmektedir.

Kontrol değişkenlerinin modele dahil edilmesi bağımsız denetimin iş gücü verimliliği ile anlamlı ilişkisini olumsuz etkilememektedir. Bununla birlikte aile şirketlerinde iş gücü verimliliğinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Diğer taraftan üst yönetici tecrübesi ile iş gücü verimliliği arasında negatif ve anlamlı ilişki olduğu görülmektedir.

Yatırım verimliliği ile bağımsız denetim arasında kurulan basit regresyona göre istatistiksel olarak anlamlı ilişki görülmektedir. Ancak ilgili değişkenler kontrol edildiğinde bu ilişki istatistiksel olarak anlamsız olmaktadır. Kontrol değişkenlerinin hepsi yatırım verimliliği ile istatistiksel olarak anlamlı ilişki içerisindedir.

Şirket büyüklüğü ile yatırım verimliliği arasında pozitif yönlü ilişki bulunmuştur. Bu bulgu, büyük şirketlerde yatırım verimliliğinin de ortalama olarak yüksek olduğuna işaret etmektedir. Aile şirketlerinde de yatırım verimliliğinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Üst yönetici tecrübesi ile yatırım verimliliği arasında negatif yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Şirketlerin finansmanı şirket faaliyetlerine engel olarak görme derecesi arttıkça yatırım verimliliği de artmaktadır.

Tablo 5. Regresyon analiz sonuçları

		İşgücü verimliliği (<i>isg_v</i>) N=374		Yatırım verimliliği (<i>yat_v</i>) N=374		Toplam Faktör Verimliliği (<i>tof_v</i>) N=374	
(Sabit)	β katsayıları	86,743	91,673	83,635	92,581	76,178	81,569
	<i>t</i> -istatistiği	(53,912)	(11,350)	(49,796)	(11,146)	(53,899)	(11,615)
	<i>p</i> -değeri	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
dent	β katsayıları	11,222	6,782	8,273	3,503	9,573	5,098
	<i>t</i> -istatistiği	(4,252)	(2,447)	(3,003)	(1,229)	(4,129)	(2,115)
	<i>p</i> -değeri	0,000	0,015	0,003	0,220	0,000	0,035
<i>Kontrol Değişkenleri</i>							
buy	β katsayıları		2,478		2,740		3,036
	<i>t</i> -istatistiği		(1,855)		(1,995)		(2,615)
	<i>p</i> -değeri		0,064		0,047		0,009
ailles	β katsayıları		12,616		13,996		11,331
	<i>t</i> -istatistiği		(4,936)		(5,325)		(5,099)
	<i>p</i> -değeri		0,000		0,000		0,000
ceotec	β katsayıları		-6,927		-9,087		-7,233
	<i>t</i> -istatistiği		(-3,142)		(-4,009)		(-3,774)
	<i>p</i> -değeri		0,002		0,000		0,000
fineng	β katsayıları		2,159		2,829		1,904
	<i>t</i> -istatistiği		(1,962)		(2,499)		(1,989)
	<i>p</i> -değeri		0,051		0,013		0,047
Düzeltilmiş R Kare		0,044	0,127	0,021	0,132	0,041	0,142
F-İstatistiği		18,081	11,822	9,017	12,375	17,050	13,360
Anlamlılık		0,000	0,000	0,003	0,000	0,000	0,000

Toplam faktör verimliliği ile bağımsız denetim arasındaki ilişki de kontrol değişkenlerinin yer aldığı modelde istatistiksel anlamlılığını korumaktadır. Kontrol değişkenlerinin hepsi toplam faktör verimliliği ile istatistiksel olarak anlamlı ilişki içerisindedir. Bu bağlamda, toplam faktör verimliliği ile şirket büyüklüğü, aile şirketi olup olmama, finansmanı şirket faaliyetlerine engel görme arasında pozitif, üst düzey yönetici tecrübesi negatif yönlü ilişki içerisindedir.

5. SONUÇ ve DEĞERLENDİRME

Çalışmada, bağımsız denetim ile operasyonel verimlilik göstergeleri arasındaki ilişki araştırılmıştır. Söz konusu ilişkiye yönelik hipotezler teorik olarak, bağımsız denetimin işletmelerde oluşturduğu güvenilir bilgi ortamına dayandırılarak geliştirilmiştir. Öne sürülen hipotezler, bağımsız denetim hizmeti almış olan işletmelerde daha güvenilir bilgi ortamı olacağı için verimliliğin de daha yüksek olacağı yönündedir. Diğer bir ifadeyle bağımsız denetim ile operasyonel verimlilik göstergeleri arasında doğrusal bir ilişki olduğu öngörülmüştür.

Ele alınan operasyonel verimlilik göstergeleri ise işgücü verimliliği, yatırım verimliliği ve toplam faktör verimliliği şeklindedir. Çalışma kapsamında geliştirilen hipotezleri test etmek amacıyla Türkiye'de faaliyet gösteren 374 adet imalat işletmesine ait veriler kullanılmıştır. Bu veriler ise Dünya Bankası veri tabanından çekilmiştir. Oluşturulan veri seti ve çoklu regresyon analizi aracılığıyla öne sürülen hipotezler test edilmiştir.

Literatürde doğrudan bağımsız denetim hizmeti alımı ile verimlilik arasında ilişki sadece Salazar-Elena ve Guimón (2019) tarafından kurulmuştur. Bu çalışmada da Salazar-Elena ve Guimón (2019)'a benzer şekilde iş gücü verimliliği ile bağımsız denetim hizmeti alımı arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki elde edilmiştir.

Literatürde doğrudan bağımsız denetim hizmeti alımı ile verimlilik göstergeleri arasındaki ilişkiyi araştıran başka çalışmaya rastlanmamıştır. Ancak bağımsız denetime ilişkin başka göstergelerin verimlilikle ilişkisini araştıran çalışmalar mevcuttur. Çalışmanın literatür bölümünde bunlara yer verilmiştir.

Bağımsız denetim hizmeti alımı ile yatırım verimliliği arasında pozitif yönlü ilişki beklentisi varken bu ilişki beklentisi, verimlilikteki değişimi etkileyebilecek kontrol değişkenlerinin dikkate alınması durumunda desteklenememiştir. Bağımsız denetim hizmeti alımının toplam faktör verimliliği ile pozitif yönlü ilişki beklentisi de elde edilen bulgularla desteklenebilmiştir.

Literatürde bağımsız denetim hizmeti alıp almamanın verimlilikle ilişkisi çok dikkate alınmış bir konu değildir. Bu nedenle bu çalışmanın ilgili literatürü zenginleştirmek adına bir katkı sunması beklenmektedir.

Çalışmada kullanılan verinin kesitsel olmasından dolayı nedensellik ilişkisi kurulamaması çalışmanın kısıtlarındandır. Bununla birlikte ortaya konulan ilişkinin nedensellik ilişkisi olabileceğine yönelik potansiyele işaret ettiği şeklinde bir yorum yapılabilecektir. Diğer bir kısıt ise kullanılan verinin ikincil veri olmasından kaynaklanmaktadır. Bu durum çalışmada kullanılan veri setinin, değişkenlerin ve verimlilik hesaplamalarının veri tabanının imkân verdiği ölçüde yapılabilmesine sebep olmuştur.

Çalışmanın ve sunduğu bulguların, işletmelere, düzenleyici kurumlara ve akademisyenlere bağımsız denetimin işletmelerdeki sürdürülebilir büyüme ve rekabetçilik bağlamındaki aktif rolüne ilişkin bir anlayış sunması beklenmektedir.

Özellikle ihtiyari olarak bağımsız denetim hizmeti alımında işletmeler, fayda maliyet değerlendirmesi yapmaktadırlar. Bu açıdan bağımsız denetimin ne tür faydalar sağlayacağına ilişkin bulgular da karar verirken önem arz etmektedir. Çalışmada bağımsız denetimin verimlilikle ilişkisine dair anlamlı bulgular, bu kararlara katkı sunacak niteliktedir.

Diğer taraftan düzenleyici kuruluşlar da makro ve mikro faydalarını öne sürerek bağımsız denetimi birtakım kriterlere bağlı olarak zorunlu hale getirmekte veya teşvik etmektedir. Çalışmanın bulguları, bağımsız denetimin makro ve mikro düzeydeki faydaları bağlamında farklı bir bakış açısı sunmaktadır. Diğer bir deyişle çalışmada, düzenleyici otoritelerin bağımsız denetim bağlamında kamuoyunun dikkatine sunabileceği verimlilik gibi önemli bir boyuta istatistiksel kanıtlar ortaya konulmuştur.

Bağımsız denetim, verimlilik ve güvenilir bilgi ortamının birlikte ele alınması araştırmacılara da gelecek çalışmalarda dikkate değer ve potansiyel bir alan işaret etmektedir. Benzer teorik çerçevede, bağımsız denetim ve verimlilik arasındaki ilişkiye sektörler arası veya ülkeler arası karşılaştırmalar yapılarak bakılabilecektir. Aynı şekilde güvenilir bilgi ortamı çerçevesinde bağımsız denetimin farklı boyutları veya farklı verimlilik göstergeleri araştırmalara konu edilebilecektir.

Çatışma Beyanı / Conflict of Interest

Yazar tarafından herhangi bir potansiyel çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
No potential conflict of interest was declared by the author(s).

Fon Desteği / Funding

Bu çalışmada herhangi bir resmi, ticari ya da kâr amacı gütmeyen organizasyondan fon desteği alınmamıştır.
Any specific grant has not been received from funding agencies in the public, commercial, or not-for-profit sectors.

Etik Standartlara Uygunluk / Compliance with Ethical Standards

Yazar(lar) tarafından, çalışmada kullanılan araç ve yöntemlerin Etik Kurul izni gerektirmediği beyan edilmiştir.
It was declared by the author(s) that the tools and methods used in the study do not require the permission of the Ethics Committee.

Etik Beyanı / Ethical Statement

Yazarlar tarafından bu çalışmada bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan edilmiştir.
It was declared by the author(s) that scientific and ethical principles have been followed in this study and all the sources used have been properly cited.

Yazarlar, Verimlilik Dergisi'nde yayımlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.
The authors own the copyright of their works published in Journal of Productivity and their works are published under the CC BY-NC 4.0 license.

KAYNAKÇA

- Akerlof, G.A. (1978). "The Market for "Lemons": Quality Uncertainty and The Market Mechanism", *Uncertainty in Economics*, (Editörler: Diamond, P. ve Rothschild, M.), Academic Press, 235-251. DOI: 10.1016/B978-0-12-214850-7.50022-X
- AlQadasi, A. ve Abidin, S. (2018). "The Effectiveness of Internal Corporate Governance and Audit Quality: The Role of Ownership Concentration – Malaysian Evidence", *Corporate Governance: The International Journal of Business in Society*, 18(2), 233-253. DOI: 10.1108/CG-02-2017-0043
- Ashbaugh, H. ve Warfield, T.D. (2003). "Audits as a Corporate Governance Mechanism: Evidence from the German Market", *Journal of International Accounting Research*, 2(1), 1-21. DOI: 10.2308/jiar.2003.2.1.1
- Assad, N. ve Alshurideh, M. (2020). "Financial Reporting Quality, Audit Quality, and Investment Efficiency: Evidence from GCC Economies", *Waffen-und Kostumkunde*, 11, 194-208.
- Bae, G.S. ve Choi, S.U. (2012). "Do Industry Specialist Auditors Improve Investment Efficiency?", SSRN Scholarly Paper 2145191. DOI: 10.2139/ssrn.2145191
- Barrios, J., Lisowsky, P. ve Minnis, M. (2019). "Measurement Matters: Financial Reporting and Productivity", University of Chicago and Boston University Working Paper, 1-48.
- Berggren, E. ve Bernshteyn, R. (2007). "Organizational Transparency Drives Company Performance", *Journal of Management Development*, 26(5), 411-417. DOI: 10.1108/02621710710748248
- Berlingieri, G., Blanchenay, P., Calligaris, S. ve Criscuolo, C. (2017). "Firm-Level Productivity Differences: Insights from the OECD's Multiprod Project", *International Productivity Monitor*, 32, 97-115.
- Bogetic, Z. ve Olusi, O. (2013). "Drivers of Firm-Level Productivity in Russia's Manufacturing Sector", SSRN Scholarly Paper 2311105.
- Boubaker, S., Houcine, A., Ftiti, Z. ve Masri, H. (2018). "Does Audit Quality Affect Firms' Investment Efficiency?", *Journal of the Operational Research Society*, 69(10), 1688-1699. DOI: 10.1080/01605682.2018.1489357
- Bulkley, N. ve Van Alstyne, M.W. (2004). "Why Information Should Influence Productivity", SSRN Scholarly Paper 518242. DOI: 10.2139/ssrn.518242
- Cadbury, A. (1992). "Cadbury Report: The Financial Aspects of Corporate Governance", Tech Report, HMG, London.
- Cano Rodríguez, M. ve Sánchez Alegría, S. (2012). "The Value of Audit Quality in Public and Private Companies: Evidence from Spain", *Journal of Management & Governance*, 16(4), 683-706. DOI: 10.1007/s10997-011-9183-4
- Chen, F., Hope, O-K., Li, Q. ve Wang, X. (2011). "Financial Reporting Quality and Investment Efficiency of Private Firms in Emerging Markets", *The Accounting Review*, 86(4), 1255-1288.
- Chen, P. ve Semmler, W. (2018). "Short and Long Effects of Productivity on Unemployment", *Open Economies Review*, 29(4), 853-878. DOI: 10.1007/s11079-018-9486-z
- Cheng, M., Dhaliwal, D. ve Zhang, Y. (2013). "Does Investment Efficiency Improve after the Disclosure of Material Weaknesses in Internal Control over Financial Reporting?", *Journal of Accounting and Economics*, 56(1), 1-18. DOI: 10.1016/j.jacceco.2013.03.001
- Cheng, Q., Goh, B.W. ve Kim, J.B. (2018). "Internal Control and Operational Efficiency", *Contemporary Accounting Research*, 35(2), 1102-1139. DOI: 10.1111/1911-3846.12409
- Chiang, M-H. ve Lin, J-H. (2007). "The Relationship between Corporate Governance and Firm Productivity: Evidence from Taiwan's Manufacturing Firms", *Corporate Governance: An International Review*, 15(5), 768-779. DOI: 10.1111/j.1467-8683.2007.00605.x
- Chrisman, J.J., Devaraj, S. ve Patel, P.C. (2017). "The Impact of Incentive Compensation on Labor Productivity in Family and Nonfamily Firms", *Family Business Review*, 30(2), 119-136. DOI: 10.1177/0894486517690052
- Cohen, J., Krishnamoorthy, G. ve Wright, A.M. (2002). "Corporate Governance and the Audit Process", *Contemporary Accounting Research*, 19(4), 573-594. DOI: 10.1506/983M-EPXG-4Y0R-J9YK
- Cohen, J.R., Krishnamoorthy, G. ve Wright, A. (2008). "The Corporate Governance Mosaic and Financial Reporting Quality", SSRN Scholarly Paper 1086743.
- Cormier, D., Ledoux, M., Magnan, M. ve Aerts, W. (2010). "Corporate Governance and Information Asymmetry between Managers and Investors", *Corporate Governance: The International Journal of Business in Society*, 10(5), 574-589. DOI: 10.1108/14720701011085553
- Cowling, M. (2003). "Productivity and Corporate Governance in Smaller Firms", *Small Business Economics*, 20(4), 335-344. DOI: 10.1023/A:1022931020438
- De Rosa, D., Gooroochurn, N. ve Görg, H. (2010). "Corruption and Productivity: Firm-Level Evidence from the Beeps Survey", SSRN Scholarly Paper 1630232.

- Dedrick, J., Kraemer, K.L. ve Shih, E. (2013). "Information Technology and Productivity in Developed and Developing Countries", *Journal of Management Information Systems*, 30(1), 97-122.
- DeFond, M. ve Zhang, J. (2014). "A Review of Archival Auditing Research", *Journal of Accounting and Economics*, 58(2-3), 275-326.
- Elaoud, A. ve Jarbou, A. (2017). "Auditor Specialization, Accounting Information Quality and Investment Efficiency", *Research in International Business and Finance*, 42, 616-629. DOI: 10.1016/j.ribaf.2017.07.006
- Fedulova, I., Voronkova, O., Zhuravlev, P., Gerasimova, E., Glyzina, M. ve Alekhina, N. (2019). "Labor Productivity and Its Role in the Sustainable Development of Economy: On the Example of A Region", *Entrepreneurship and Sustainability Issues*, 7(2), 1059-1073. DOI: 10.9770/jesi.2019.7.2(19)
- Feng, M., Li, C. ve McVay, S. (2009). "Internal Control and Management Guidance", *Journal of Accounting and Economics*, 48(2), 190-209. DOI: 10.1016/j.jacceco.2009.09.004
- Francis, J.R., Khurana, I.K., Martin, X. ve Pereira, R. (2008). "The Role of Firm-Specific Incentives and Country Factors in Explaining Voluntary IAS Adoptions: Evidence from Private Firms", *European Accounting Review*, 17(2), 331-360. DOI: 10.1080/09638180701819899
- Gogokhia, T. ve Berulava, G. (2021). "Business Environment Reforms, Innovation and Firm Productivity in Transition Economies", *Eurasian Business Review*, 11(2), 221-245. DOI: 10.1007/s40821-020-00167-5
- Goodwin, J. ve Seow, J.L. (2002). "The Influence of Corporate Governance Mechanisms on the Quality of Financial Reporting and Auditing: Perceptions of Auditors and Directors in Singapore", *Accounting & Finance*, 42(3), 195-223. DOI: 10.1111/1467-629X.t01-1-00074
- Hakim, F. ve Omri, M.A. (2010). "Quality of the External Auditor, Information Asymmetry, and Bid-Ask Spread: Case of the Listed Tunisian Firms", *International Journal of Accounting & Information Management*, 18(1), 5-18. DOI: 10.1108/18347641011023243
- Hope, O-K., Jiang, S. ve Vyas, D. (2022). "Government Transparency and Firm-Level Operational Efficiency", *Journal of Business Finance & Accounting*, 49(5-6), 752-777. DOI: 10.1111/jbfa.12563
- Jensen, M.C. ve Meckling, W.H. (1976). "Theory of the Firm: Managerial Behavior, Agency Costs and Ownership Structure", *Journal of Financial Economics*, 3(4), 305-360.
- Jin, M., Tian, H. ve Kumbhakar, S.C. (2020). "How to Survive and Compete: The Impact of Information Asymmetry on Productivity", *Journal of Productivity Analysis*, 53(1), 107-123. DOI: 10.1007/s11123-019-00562-9
- Jung, B., Lee, W-J. ve Weber, D.P. (2014). "Financial Reporting Quality and Labor Investment Efficiency", *Contemporary Accounting Research*, 31(4), 1047-1076. DOI: 10.1111/1911-3846.12053
- Kang, Y-H., Na, K. ve Kim, Y.S. (2018). "Labor Productivity in Emerging Markets: Evidence from Brazil, China, India, And Russia (BRIC)", *Journal of Applied Business Research*, 34(2), Article 2. DOI: 10.19030/jabr.v34i2.10134
- Kim, S., Lim, H. ve Park, D. (2013). "Does Productivity Growth Lower Inflation in Korea?", *Applied Economics*, 45(16), 2183-2190. DOI: 10.1080/00036846.2012.657352
- Lu, T. ve Sapra, H. (2009). "Auditor Conservatism and Investment Efficiency", *The Accounting Review*, 84(6), 1933-1958.
- Min, B. S. ve Smyth, R. (2014). "Corporate Governance, Globalization and Firm Productivity", *Journal of World Business*, 49(3), 372-385. DOI: 10.1016/j.jwb.2013.07.004
- Motta, V. (2020). "Lack of Access to External Finance and SME Labor Productivity: Does Project Quality Matter?", *Small Business Economics*, 54(1), 119-134. DOI: 10.1007/s11187-018-0082-9
- Oliner, S.D. ve Sichel, D.E. (2002). "Information Technology and Productivity: Where Are We Now and Where Are We Going?", <https://www.federalreserve.gov/econres/feds/information-technology-and-productivity-where-are-we-now-and-where-are-we-going.htm>, (Erişim Tarihi: 10.10.2023)
- Planas, C., Roeger, W. ve Rossi, A. (2013). "The Information Content of Capacity Utilization for Detrending Total Factor Productivity", *Journal of Economic Dynamics and Control*, 37(3), 577-590. DOI: 10.1016/j.jedc.2012.09.005
- Prokopenko, J. (1987). "Productivity Management: A Practical Handbook", International Labour Organization.
- Quinn, J.B. ve Baily, M.N. (1994). "Information Technology: Increasing Productivity in Services", *Academy of Management Perspectives*, 8(3), 28-48. DOI: 10.5465/ame.1994.9503101167
- Salazar-Elena, J.C. ve Guimón, J. (2019). "Management Practices and Small Firms' Productivity in Emerging Countries", *Competitiveness Review: An International Business Journal*, 29(4), 356-374. DOI: 10.1108/CR-01-2019-0004
- Shahzad, F., Rehman, I. U., Hanif, W., Asim, G.A. ve Baig, M.H. (2019). "The Influence of Financial Reporting Quality and Audit Quality on Investment Efficiency: Evidence from Pakistan", *International Journal of Accounting & Information Management*, 27(4), 600-614. DOI: 10.1108/IJAIM-08-2018-0097

- Su, D. ve He, X. (2012). "Ownership Structure, Corporate Governance and Productive Efficiency in China", *Journal of Productivity Analysis*, 38(3), 303-318. DOI: 10.1007/s11123-011-0257-8
- Syverson, C. (2011). "What Determines Productivity?", *Journal of Economic Literature*, 49(2), 326-365. DOI: 10.1257/jel.49.2.326
- Tian, G.Y. ve Twite, G. (2011). "Corporate Governance, External Market Discipline and firm Productivity", *Journal of Corporate Finance*, 17(3), 403-417. DOI: 10.1016/j.jcorpfin.2010.12.004
- Tjosvold, D. ve Tsao, Y. (1989). "Productive Organizational Collaboration: The Role of Values and Cooperation", *Journal of Organizational Behavior*, 10(2), 189-195.
- Verdi, R. S. (2006). "Financial Reporting Quality and Investment Efficiency", SSRN Scholarly Paper 930922. DOI: 10.2139/ssrn.930922
- Wallace, W. (1980). "The Economic Role of the Audit in Free and Regulated Markets", Open Education Resources (OER), <https://scholarworks.wm.edu/oer/2>, (Erişim Tarihi: 29.10.2023)
- Watts, R.L. ve Zimmerman, J.L. (1983). "Agency Problems, Auditing, and the Theory of the Firm: Some Evidence", *The Journal of Law and Economics*, 26(3), 613-633.
- World Bank Group. (2020). "Enterprise Surveys Indicators Data", <https://www.enterprisesurveys.org>, (Erişim Tarihi:15.09.2023)

